

d'especialistes, oblidant-ne dotzenes de milers d'altres que no ho són. El centre ha de donar inicialment una sensació d'autopossessió. Ha de despertar curiositat. Ha de fer comprendre i no solament conèixer. Ha d'ésser un lloc on la gent s'astori. Ha de tenir cura de la qualitat de confort i ser un lloc de gaudi i de descobriment al costat dels altres. Ha d'inspirar idees als visitants, a través d'una participació activa. Ha de ser una experiència emocional que doni satisfacció a l'intel·lecte. Finalment, ha de ser divertit." L'Ontario Science Centre no presumeix d'originalitat; al costat de dissenys propis —que són molts i bons— confessa que ha reproduït unitats d'exhibició d'entre les que els han semblat millors de diferents museus dels món.

La indústria local hi ha participat activament i grans empreses com l'Ontario Hydro, Bell Telephone, IBM, Philips, Ford i Consumers Gas Co., entre d'altres, han subministrat equips especials i materials d'exhibició, reconeixent el potencial del centre com a lloc idoni per a mostrar els darrers desenvolupaments tecnològics a la regió canadenca i informant el públic dels seus productes i activitats.

A l'Ontario Science Centre les unitats d'exhibició de més èxit estan basades en la curiositat que tenen els visitants sobre les seves pròpies sensacions. Volen saber com senten, la velocitat del seu ritme cardíac o si els reflexos els responen fàcilment. El centre rep al voltant de des-cents mil nenes cada any i prop d'un milió d'altres visitants. La col·laboració amb les escoles és estreta i disposen de programes especialitzats en percepció, comunicació, genètica, transports i altres. Els mestres poden seleccionar també diferents àudio-visuals comentats, des dels que tracten del cos humà fins als volcans o la pol·lució de l'aigua. Als laboratoris s'ofereixen programes d'experimentació, familiaritzant els joves amb un instrumental modern, una gran part del qual és inaccessible per a les escoles.

L'any 1973 l'Ontario Science Centre decidí arribar més lluny i va construir dues dotzenes d'unitats d'exhibició pensades per a ser transportades en un camió especial que fou batejat amb el nom Science Circus. L'èxit fou total i el 1978 el Science Circus fou visitat per 440.000 persones. En una de les estades a Dryden (Ontario) el van veure 15.000 persones en quinze dies; però el més sorprenent del cas és que Dryden té un cens de solament 7.500 habitants! Evidentment, tota la comarca s'havia sentit atreta per l'ambaixada de l'Ontario Science Centre. La revista del Centre, "Centre News", editada amb poc luxe d'impressió, arriba amb eficàcia al públic i té un tiratge que oscil·la entre els 40.000 i els 75.000 exemplars al mes. Vaig tenir l'oportunitat de visitar, gràcies a la gentilesa del director del Centre, doctor Tutzo, els tallers de producció i conservació de les unitats d'exhibició i puc afirmar que moltes indústries petites de casa nostra voldrien tenir instal·lacions tan ben muntades. S'hi nota l'ordre, l'aplicació de criteris industrials i la professionalitat, la qual cosa, en tractar-se d'un dels serveis d'un museu, no deixa de ser sorprenent. Comentar les gairebé set-centes unitats d'exhibició seria llarg i pesat; així, només parlaré d'unes quantes:

"Les mans mecàniques" són un exemple de com els ulls actuen com a vehicle realimentador del cervell mentre fem una feina manual. La unitat permet apilar uns blocs per mitjà d'un braç mecànic. Si tanquem els ulls és impossible apilar-los. Fixem-nos, però, que si els apilèssim amb les nostres mans mantenint els ulls closos ho podríem fer fàcilment. El tacte actuaria llavors com a element realimentador.

Mentre passegem per les sales podem veure des de la simulació d'un vehicle espacial que es posa damunt la superfície de la lluna fins al comportament d'una ala d'avió en miniatura, submergida dins un túnel d'aigua. És particularment interessant l'àrea de química, on s'explica molt fàcilment la base de l'espectroscòpia o els fenòmens de fosfores-

cència tot "congelant" l'ombra dels visitants en una paret tractada químicament. Finalment, i dins un pla anecdòtic, en entrar als lavabos trobem un plafó a la paret que explica com els utilitzen els astronautes en els seus viatges espacials.

De retorn a Europa ens aturarem a Munic (RFA), on sobre l'illa de l'Isar es troba el Deutsches Museum, el vell museu que Oskar von Miller fundà el 1903. El Deutsches Museum també pretén familiaritzar el públic amb els fenòmens bàsics i les lleis fonamentals de la ciència, així com amb els mètodes, les eines i els instruments de la tecnologia. En l'aspecte històric presenta el desenvolupament dels coneixements científics i les aplicacions tècniques per mitjà d'originals o reproduccions d'aparells i màquines que l'home ha anat utilitzant al llarg del temps. Moltes d'elles es troben en estat de funcionament i de vegades les veiem voltades de maniquins representant els treballadors que les manipulaven, reconstruint així ambients que fan molt més assimilable la comprensió d'escenes perdudes. Les àrees d'exhibició del Deutsches Museum ocupen prop de 40.000 metres quadrats i el recorregut possible és de 16 Km si volem arribar a veure els 45.000 objectes presentats.

La biblioteca té 600.000 volums, 25.000 dels quals són de consulta. L'arxiu fotogràfic conté el voltant de 35.000 negatius. Disposa d'una sala d'actes per a 2.600 persones i en els seus jardins es pot contemplar des d'un molí de vent del 1866 fins a un modern avió a reacció.

Calen molts dies per a arribar a conèixer el Deutsches Museum. En el seu interior i si us agrada la història de la ciència i la tècnica es pot veure el primer automòbil Benz del 1886, el primer motor Diesel del 1897, els hemisferis de Magdeburg, un rellotge solar del 1726 o el primer aparell planetari que va tenir el museu. Si hom prefereix reconstruccions d'ambients científics o industrials hi ha una versió lliure del taller de Galileu, el laboratori d'un alquimista o els de Liebig Bunsen, Hahn i Staudinger, entre d'altres.

Pel que fa als camps que s'hi mostren, hi ha mineria, metal·lúrgia, trens, navegació marítima, aeronàutica, electricitat, química i, per no fer-ho llarg, un magnífic planetari que substituï el primitiu del 1925, el primer que es va utilitzar en tot el món. D'entre les unitats d'exhibició és difícil presentar un resum. Hi ha sales antigues i modernes. El museu és viu i es nota l'evolució que ha anat tenint en tots els camps.

Són particularment atractives les experiències de magnetisme i electricitat, la sala d'energia nuclear, un cotxe seleccionat i en funcionament, el simulador d'un tren de laminació per mitjà d'un terminal d'ordinador amb pantalla, els models de mecànica, l'evolució del pla inclinat fins al cargol, els moviments dels planetes o la demostració que el so no es transmet a través del buit.

Així com l'Ontario Science Centre és un típic exemple de museu participatiu, el Deutsches Museum és una barreja de contemplació històrica i participació. És molt menys agressiu que el canadenc però s'hi respira segles de cultura europea, arrels de civilització occidental. Però el gegant no és mort, i amb el naixement de noves sales neix també l'esperança de recuperar el protagonisme perdut —avui lluny de nosaltres— de la vella Europa.

A l'hora d'acabar i després de tantes paraules m'adono que, malgrat la bona intenció, els museus de la ciència no es poden explicar. Cal anar-hi i deixar-se endur per l'ambient que s'hi crea, que ens crida per totes bandes despertant-nos l'interès i fent-nos preguntes, convidant-nos a participar i reflexionar. En sortir hi haurà respostes a coses no sabudes, però, de segur, nous dubtes i noves qüestions hauran sortit al visitant. S'hi haurà de tornar. Això és el que pretenen els museus de la ciència.

EL PLANETA IN

per Pere Calders

(ficció)

Pere Calders (Barcelona, 1912) és narrador, periodista i dibuixant. Estudià a l'Escola Superior de Belles Arts. Es donà a conèixer el 1936 a "L'Esquella de la

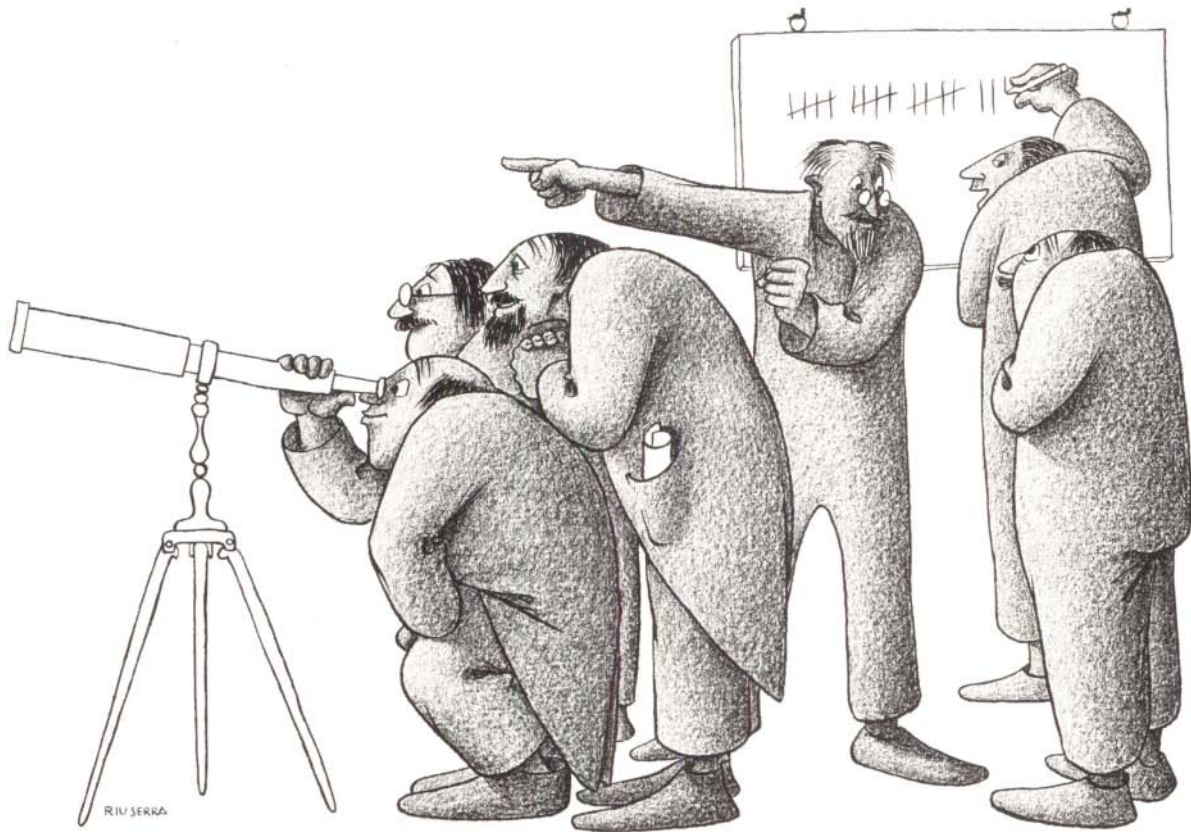
Torraxa", revista que dirigí durant una època amb Avel·lí Artís. El 1936 publicà el primer recull de contes. Arran de la guerra civil, s'exilià a França

i després a Mèxic, on visqué fins el 1963. El 1954 guanyà el premi Victor Català amb *Cròniques de la veritat oculta*.

Per molt que s'estimi la brevetat, a vegades cal començar pel començament. En aquest cas, és necessari remuntar-nos a les darreries del segle divuit i principis del dinou, per tal de parlar de l'associació d'astrònoms formada amb la finalitat de trobar el planeta desconegut que se suposava entre Mart i Júpiter. Kepler ja havia assenyalat el buit existent entre les òrbites dels dos planetes.

Bode, director de l'observatori de Berlín, va organitzar una corporació

d'astrònoms i els encarregà que cada un d'ells es dedicués a investigar una zona del zodíac. Fou un èxit: tot just iniciaven l'exploració de l'espai corresponent a la distància vint-i-vuit, quan es va divulgar la notícia que Piazzi, des del seu observatori de Palerm, havia seguit una petita estrella de la constel·lació del Toro que es comportava d'una manera curiosa, ja que després de retrogradar en un sentit, es detingué de sobte i emprengué de seguida la marxa en direcció contrària, o sigui d'oest a est. Flammarion, es una obra seva que ha esdevingut clàssica, es preguntava: "Quina classe d'astre era aquell?" Piazzi, de moment, es va pensar que es tractava d'un cometa, però Bode en tenia dubtes, i aleshores el jove matemàtic Gauss es va dedicar a la difícilíssima tasca de calcular l'òrbita del nou cos celeste i descobrí que, en realitat, era un planeta. Aquell buit entre Mart i Júpiter que preocupava Titius i que mereixia l'atenció dels astrònoms enrolats sota els signes del zodíac, es poblava amb un petit habitant. Va semblar el senyal de partida d'una competició plena d'emocions: a principi del segle vint, ja portaven els comptes de prop de dos mil planetes homologats. La feina era donar un nom a cada un, perquè calia situar-los de seguida en els mapes del cel amb una identitat que els distingís. Els astrònoms descobridors no es podien entretenir amb floritures literàries i batejaven a cuitacorrens, amb el que tenien més a mà, com ara els onomàstics de les parentes més estimades: Dolors, Cecília, Nenetta, Mimí, Dudú, etcètera.

Flammarion (que no parava), va preguntar-se: "¿Poden els astrònoms vanagloriar-se d'haver descobert ja tots els asteroides, o almenys la major part d'ells?" I es responia greument: "No, de cap manera." Quan ell ho deia...

El cert és que el buit entre les òrbites de Mart i Júpiter s'ha anat omplint als nostres ulls i es pot assegurar que ja ens en veiem el goig. D'aquí arrenca el present informe, és l'antecedent d'una història esdevinguda molts anys després. Perquè allí, en les grans immensitats hi havia, hi ha, no tan sols el que ja sabem sinó molt més del que som capaços d'imaginar-nos.

Es va discutir aferrissadament si foren els russos o els americans els pioners de l'art de servir-se dels camps magnètics i de dominar les forces antigravitatòries. D'una manera objectiva, es pot afirmar que tots hi van contribuir, investigant i espigolant d'ací d'allà. El que uns no havien trobat, ho encertaven els altres, i els serveis respectius d'espionatge procuraven els intercanvis corresponents, fins que tots ho van tenir tot. Hi ha molts mitjans d'establir sistemes d'equilibri sòlids. Els americans van construir una nau interplanetària esplèndida, que a

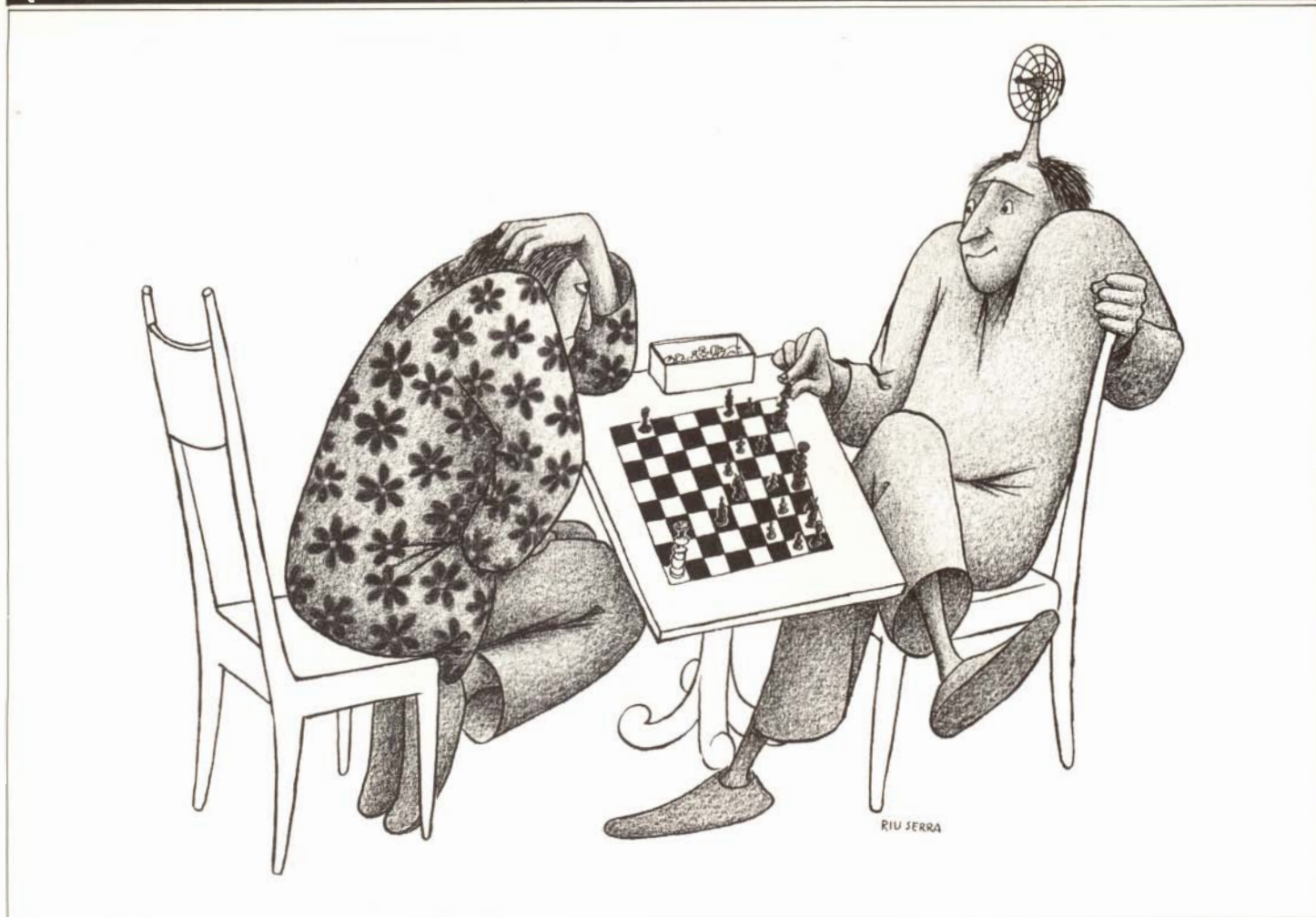
més de comptar amb prodigiosos avenços tècnics i científics, era d'una gran bellesa. Com a detall de sumptuositat estètica, cal remarcar que guanyà el Premi Internacional de Disseny d'aquell any, i que el veredicté —per primera vegada en la història del certamen— fou per unanimitat. Els russos ho comentaren amb intents de broma mordaç, tot afirmant que la seva nau (també n'havien construïda una de formidable), no era per a fer bonic, sinó per a anar més enlaire sense que ningú hi prengués mal. Al principi, va fer l'efecte que es preparava una cursa contra rellotge de milions de quilòmetres llisos.

Però no. Els americans van anunciar que es disposaven a enviar un cosmonauta a Mart, per sortir de dubtes d'una vegada. "No és igual", digueren, "mirar-s'ho a través de telescopis que no pas anar-ho a veure en persona". En això tenien raó. En canvi, els russos replicaren que no els atreïa treballar de cara a la galeria i que estudiaven una empresa de més envergadura, més pràctica, i que ja en parlarien quan ho consideressin oportú.

Així fou com els americans, extrovertits i loquaçs (bocamolls, que en diem nosaltres), van donar una gran publicitat als seus preparatius. Escolliren el tripulant de la nau obeint el dictat dels principals ordinadors de la Unió, els quals, al seu torn, foren sotmesos a triar el millor entre una colla d'aspirants que ja s'havien sotmès a rigorosos sedassos previs. L'afavorit (això és segons com es miri), fou un jove tinent de navili, adscrit a l'aviació de l'armada, que presentava un conjunt de qualitats difícilment igualables. Es deia Robert Farragut i era descendent de l'almirall David Farragut, que havia guanyat glòria immortal amb la conquesta de la badia de Mobile durant la Guerra de Secessió americana. Vet aquí un detall que vinculava el gran projecte espacial amb els Països Catalans, perquè és del domini públic que l'avantpassat del jove Robert procedia d'una família menorquina.

De tota manera, el tinent Robert Farragut era un americà de cap a peu. Però en el fons del seu esperit conservava un punt de calma davant les embranzides previstes o imprevistes, una condició molt apreciada pels programes dels ordinadors, que el proclamaren vencedor enfront dels dos aspirants d'origen irlandès que tan sols quedaren finalistes. Nosaltres ja sabem d'on provenia la circumspècció de Robert Farragut, però no és pas cosa de presumir-ne perquè, de fet, la nostra participació va passar pràcticament desapercebuda.

El cosmonauta no aniria sol. L'acompanyaria un robot meravellós, una criatura gairebé humana. La seva construcció havia donat més feina que la mateixa nau espacial, perquè els savis s'hi van mirar tant —pel que fa al "gairebé" de la humanitat del personatge mecànic—, que en les

darreres proves va mostrar una tendència preocupadora: quan li donaven ordres absurdes, amb trampa, per veure com reaccionava, el robot tenia atacs de nervis. Finalment, l'arreglaren reemplaçant unes connexions i el van deixar com una seda. Entre ell i Robert Farragut es va establir de seguida un fort corrent de simpatia. Es veia que, plegats, poden anar lluny, una cosa que bona falta els feia.

El dia tants de tants del segle que ens amenaça, van engegar la nau. La televisió en relleu va oferir l'esdeveniment a tot el món. Amb un esforç de no res, movent una mica el cap sense moure's de la butaca, es podia veure la cara i la creu, el sota i el sobre d'aquell portent científic. La llàstima fou que la gent estava embafada del progrés que li abocaven contínuament, no tenia temps d'assimilar-lo i, rendida, procurava distreure's amb altres coses. Tant li feia que anessin a Mart com que en tornessin, i no és pas que volguessin mal a ningú, però canviaven de canal i posaven programes esportius, de sarsuela, de taules rodones o d'altres amenes frivolitats. Això, ja se sap, depenia de nivells culturals i de països.

Ara: l'atenció oficial i especialitzada no va fallar ni per un instant. Estacions seguidores instal·lades en els llocs més convenients de la terra no deixaven de petja els viatgers de l'espai i si hi havia algú prou conscient i responsable, fos on fos, podia sintonitzar les emissores que li proporcionaven informació puntual. Quan aquest cas es produïa, veia clarament en Robert Farragut i el robot, que volaven i congeniaven d'una manera exemplar. Aquella antiga imatge dels cosmonautes enganxats per granotes de plàstic i problemes de falta de gravetat, havia passat a la història. El tinent Farragut es passejava pel luxós interior de la nau amb una bata florejada d'estar per casa, tranquil i relaxat, com si passés un final de setmana en un hotel de cinc estrelles. De tant en tant, el robot li servia un Martini o un Whisky amb gel, sense soda, i s'ho bevia a poc a poc, assaborint-ho, mentre fumava un cigarret amb un posat hedonístic molt evident. A vegades, els dos viatgers s'asseien en unes butaques amples i còmodes, i sostenien converses reposades, sobre temes d'interès general. Només un cop van discutir acalorant-se, perquè s'embrancharen en un canvi d'impressions sobre religió i resultà que el tinent era metodista i el robot va expressar les seves preferències per l'església dels Sants del Setè Dia. Els cridaren l'atenció des de la base i es van sobreposar de seguida, tot declarant que, en el fons, tots dos eren un sincers ecumenistes. En fi, que no passava res.

Jugaven a escacs una estona o altra del dia, i aquest fet en aparença tan natural ocasionà maldecaps al personal de terra, perquè feien taules massa sovint i els càlculs de laboratori havien previst que el robot

guanyaria el noranta-nou coma set per cent de les partides. No era una qüestió d'anar a favor de l'un o de l'altre, sinó de saber si el robot donaria la talla en casos de més compromís. Des del Centre d'Operacions de Glen Canyon (curiosa tria de lloc), els enginyers aconseguiren canviar a control remot un circuit imprès que tenia una tara. A partir d'aquell moment, el robot va guanyar quatre jocs seguits i el tinent Farragut digué que ja no volia jugar més, perquè s'encaparrava.

Tot això s'explica amb la finalitat de deixar ben clar que l'ambiciós intent, en principi, recixia. Res no feia preveure el daltabaix —mai tan ben dit— que va donar un giratomb sensacional a les il·lusions que s'havien fet els doctes.

El dia ics en punt (hora zero barra tres), assenyalat amb ratlla verda en els diagrames de la base, el tinent Robert Farragut, vestit amb l'uniforme de gala, s'adreçà al món a través dels sistemes audio-visuals instal·lats a bord de la nau. Amb veu i actitud solemnes, digué:

—Acabem d'entrar a la zona dos coma vuit UA. La temperatura a l'interior del vehicle és primaveral. Podem respirar a fons i de gust. Tots els sistemes funcionen al peu de la lletra. La trajectòria cap a Mart s'ha seguit d'una manera impecable. La visió és magnífica...

(El tinent estossejà. "Perdó", va dir. I prosseguí:)

—Finalment, podrem saber si les deduccions empíriques de la llei Titius-Bode són alguna cosa més que...

El va interrompre la veu del robot (que no sortia en imatge", cridant més que no pas parlant.

—Els controls manuals estan bloquejats —digué—. Ens desviem de la ruta. Emergència, emergència!

Traspostat de sobte, però amb un lloable esforç per dominar-se el tinent continuà:

—Ens acostem a un cos celeste enorme. És un espectacle insòlit, immaterial. El volta una luminiscència fosforescent, és com una medusa, però guardant les distàncies de comparació, perquè no s'assembla ben bé a res que jo conegui. Repeteixo: és grandios. Ens xucla materialment, tots els indicadors han entrat en punt mort. Passeu-nos a pilotatge automàtic! Urgent!

En aquest punt, van tallar l'emissió, i les estacions encadenades passaren l'anunci d'un refresc i, tot seguit, un patró que deia que a mitjanit en tornarien a parlar. Però els aparells de Glen Canyon van mantenir la connexió, naturalment, i un esplet de savis cprpesos encara fou a temps de veure com el robot apareixia en pantalla i allargava un casc al cosmonauta Robert Farragut.

—Posa-te'l, Bob, que anem al gairó —digué.

Després, la tosca. S'estumaren la nau i els dos tripulants. La imatge reaparegué de sobte i els monitors del Centre d'Operacions serviren amb nitidesa els contorns de Júpiter, Ceres, Mart, Vesta, Pal·las i de petits asteroides que, en conjunt, feien molt bonic. Però la nau no era enlloc.

—I ara! —exclamà el doctor Frederic Benet, de la Universitat de Santa Fe—. No pot ser!

Cal tenir present que l'art d'explorar els racons més íntims de l'univers havia arribat a una perfecció absoluta. Era fàcil de localitzar satèl·lits artificials de l'antigor, i les restes d'artefactes desintegrats després de complir la missió, allò que coneixem per brossa espacial. Es veia tot el que hi havia a tret, però de la nau enviada a Mart —repetim-ho—, ni rastre. Tots els observatoris terrestres coincidiren a reportar la misteriosa desaparició.

A més, el doctor Frederic Benet era una autoritat indiscutida. Si ell deia que una cosa no podia ésser, no era, i s'acceptava així dins i fora de la càtedra. Això vingué després de molts anys de discutir-ho tot pel simple gust de discutir.

—No pot ser —reblà el doctor Benet—. No hi ha res que lligui. Si els sistemes de comunicació no s'han espatllat (i sembla que no, perquè la visibilitat és impecable i el so de les coses que sonen ens arriba sense paràsits), vol dir que hem perdut la direcció. Se'ns ha escapat de les mans...

—Cal que això no transcendeixi —digué el general Marvell—. Ordeno que tots els calculadors digitals amb emmagatzemament de dades passin a Alarma Grog.

S'adreçà al personal de la base i, amb veu emocionada, però no pas exempta de potestat, afegí:

—Senyores i senyors: tots passem a Alarma Grog. Cadascú sap el que ha de fer i espero que tothom complirà el seu deure, particularment pel que fa a la reserva que ens hem compromès a mantenir. Que Relacions prepari immediatament un comunicat i el divulgui pels quatre vents internacionals. Amb cautela, remarcant ben bé que ho tenim tot sota vigilància i que només es tracta de petites interferències, lògiques i previsibles en operacions de tanta volada.

—S'ho creuran? —preguntà algú.

—La veritat és que ningú no s'hi amoïnarà gaire —va respondre el general—. A part de nosaltres i de la família del tinent Farragut, la gent s'ho prendrà amb una resignada indiferència.

Fou profètic. Al cap de quinze dies, els sistemes d'Alarma Grog es van desconnectar automàticament i l'opinió mundial es va sentir atreta per altres notícies.

Però no era, de bon tros, el final de la història. A principi de la tardor, dos mesos després de la desaparició de la nau aèria, una màquina voladora de la policia que feia una passada rutinària sobre el desert de Gila, va descobrir dues figures quietes,ertes al costat d'un cactus gegant. El sergent Durrell ordenà al pilot que descendís i es trobaren amb un espectacle inhabitual: un oficial de l'armada, amb l'uniforme net i planxat (sense ni una volva de pols del desert) i, dret al seu costat, un robot amb el metall polit i resplendent.

—Som a l'Estat d'Arizona, suposo? —preguntà el militar al policia.

Sí. La vostra filiació, per favor?

—Tinent Robert Farragut, de les forces aeronauals americanes.

—I aquest? —volgué saber el sergent, assenyalant el robot.

—És propietat del govern dels Estats Units i està a les meves ordres. El sergent Durrell es va gratar darrera de l'orella, i va donar una llarga mirada al seu entorn, obrint molt els ulls per contemplar —amb expressió de desconfiança— l'ampla planura desèrtica. "Hi ha poca cosa a pelar, per aquí", digué. "Heu vingut a peu?"

—Missió de prioritat total —va respondre el tinent Farragut—. Porteu-me al sheriff del comtat.

Com que ja en tenia ganes, el sergent es va prendre el to categòric com si fos una amable invitació i els va fer pujar a l'aparell aeri de la policia, amb amistosos cops a l'esquena. Però sense perdre'ls de vista, ja que en casos així no se sap mai...

A partir d'aquest moment, es van desencadenar una colla d'episodis de gran ressò. L'equip de savis concentrat a Glen Canyon desplaçà de seguida una comissió per anar a recollir els astronautes i portar-los a la base. Les agències informatives de tot el món van rebre una comunicació més aviat triomfalista, on es remarcava l'èxit d'haver recobrat el tinent Farragut i el seu ajudant en unes condicions excel·lents. Però no explicaven detalls, perquè en realitat no en sabien gaires. Tanmateix, el comunicat oficial afegia que continuarien informant, tan bon punt s'hagués posat en ordre el fabulós material recollit. De la nau espacial no en deien ni paraula i només es referien a la bona condició dels tripulants.

Després, vingué un llarg silenci de les altes esferes. Però la premsa, que havia acollit amb displicència el viatge d'anada, es va mostrar molt reticent pel que feia al de tornada. Burxava continuament el govern exigint notícies fresques i la situació esdevingué tensa quan la família del tinent Farragut va enviar una carta oberta als directors dels principals diaris de la Unió. Denunciaven que el govern tenia segrestat el seu parent, que els impedia de veure'l i de parlar-hi, la qual cosa violava preceptes importants de la Constitució americana. Proferien

una crida desesperada perquè fossin atesos els seus drets de ciutadans i això, entre altres motius poderosos, motivà interpel·lacions molt serioses al Congrés i al Senat. Davant l'opinió pública, pesava molt el fet que el projecte de la visita a Mart havia costat milers de milions, i els contribuents exigien comptes clars. També va ferir la sensibilitat nacional una fotografia molt difosa, on es veia la mare del tinent Farragut vestida de fosc i trista, que preguntava (amb lletres grosses als caps de pàgina): "Què n'heu fet, del meu fill?"

Finalment, el Senat, en una sessió extraordinària, nomenà un comitè de tres membres encarregats de convocar (comminar seria la paraula exacta) el govern i els seus científics a una taula més o menys rodona, a la qual havien d'assistir representants de les agències de notícies més importants del país i, és clar, el tinent Farragut. Al robot, de moment, no s'hi referien, però tothom estava segur que el tenien en cartera. La reunió va celebrar-se en una de les sales petites del Capitoli. El senador Conrad Calder era el portaveu dels parlamentaris, el doctor Frederic Benet parlaria en nom del govern i de la ciència alhora, assistits pels assessors corresponents. El tinent Robert Farragut era, per dret propi, l'estrella de la convocatòria, i el van assegurar en una tarima alta, al centre de l'hemicicle. Tenia bon aspecte, o bé és que feia el cor fort i sabia dominar-se. Al seu costat, marcant-lo ostensiblement a la manera esportiva, hi havia un coronel dels serveis d'informació de l'exèrcit, el qual, tal com es veurà tot seguit, poca feina tingué.

La sessió, gravada en so i en imatge amb mitjans summament sofisticats, va anar poc o molt així:

Senador Calder: Per sort, vam acabar fa temps amb el vici dels discursos elíptics i això em permet d'anar directament al gra. En nom de l'electorat que represento, pregunto al doctor Benet: què ha passat amb l'anada a Mart?

Doctor Benet: No ho sabem. Vet aquí la qüestió...

Senador Calder: Hem d'entendre, doncs, que s'ha volatilitzat una important partida del pressupost?

Doctor Benet: Hem d'entendre que no entenem res. Fa prop de quatre mesos que intentem d'obtenir informació del tinent Farragut i els resultats són desoladors. Suggerixo al senador Calder que faci les preguntes directament al tinent Farragut.

Senador Calder (amb un cert mal humor): Per mi no quedarà. Tinent Farragut: vau arribar a Mart?

Tinent Farragut: No.

Senador Calder: Voleu dir que no vau arribar enlloc?

Tinent Farragut: Vull dir que vaig arribar a una altra banda...

Senador Calder: Ah, és interessant! I on vau arribar, si no és indiscreció?

Tinent Farragut: No sé explicar-ho, i no pas per culpa meva, sinó per la pobresa dels nostres mitjans d'expressió.

Senador Calder: És una posició còmoda. Si ens l'acceptaven ens traüríem molts compromisos del damunt. Però no crec que valgui. Se us va confiar una nau que tenia un preu elevadíssim, us vau enlairar amb l'ajuda i la confiança oficials. Teníeu la responsabilitat d'una missió concreta i us presenteu després d'una llarga absència, sense la nau i sense saber explicar com heu tornat ni d'on veniu. I resulta que la culpa la té la nostra pobresa expressiva. Ho podríeu aclarir una mica més?

Tinent Farragut: Sí, però només una mica, tal com dieu. He estat en un món (suposat que sigui un món) diferent. Tot el nostre llenguatge parteix d'unes referències que ens són pròximes. Cada mot, cada concepte, ha estat creat per definir coses que coneixem o que intuïm *en* i *des* de nosaltres mateixos. Afirmo solemnement que no tenim paraules per a explicar el que he vist. Hauríem de crear un idioma nou i procurar-nos noves i fabuloses idees. Jo, honorable senador, no sóc inventor de llengües...

Senador Calder (amb sarcasme): Queda claríssim. Vós sou un navegant de l'espai que no sap què s'ha fet del seu valuós vehicle i que ignora com ha pogut tornar sense aparells visibles. Que ha visitat un món que no sap si és un món i ha vist coses fabuloses que no pot assegurar que siguin coses. I com que el nostre alfabet coixeja, no li és possible de conferir informes. Dubto molt que la Tresoreria Federal ens ho deixi passar.

Tinent Farragut: La meua nau se la van quedar allà. A mi em van tornar per telequinèsia. Vaja: suposo que allò es pot qualificar d'allà, i que el que dic era telequinèsia. Són les úniques aproximacions que se m'ocorren...

El senador Calder va mostrar de sobte una extremada severitat. Va fer amb el braç dret un gest que descrivia una ampla corba, com si volgués significar que ja n'hi havia prou. S'adreçà al doctor Benet i va clavar-li la mirada durant un instant. L'altre va aguantar-la, amb un punt de desafiament respectuós.

Senador Calder: Doctor Benet: l'astronàutica ja ens ha demostrat el que pot donar de si. Ara ens queda la ciència pura i simple. Què hi diu la ciència?

Doctor Benet: La ciència està desconcertada. Ha fet el que ha pogut. Durant setmanes hem interrogat l'oficial de vol aquí present, hem contrastat les seves impressions. Els elements d'exportació dels replecs més íntims del seu cervell confirmen el que diuen els seus llavis: balbuceigs, imprecisions, infinits espais en blanc (o poblats de mitges tints) que fugen de la nostra capacitat d'interpretar. He d'afegir que el tinent Farragut compta amb una minuciosa preparació, no és un home volador qualsevol. Si ell afirma que es va trobar amb un cos celeste enorme, l'hem de creure, no podem pensar que el confongué la presència d'asteroides o de meteorits qualssevol. Topem amb unes limitacions insospitades pel que fa a la llum, perquè l'òptica terrestre no capta aquest enorme cos desconegut, i tots els aparells enregistradors d'imatge i de so que duia el tinent Farragut (i que figuren entre els més perfeccionats) també ens han enviat cintes i pel·lícules en blanc, com si les superfícies verges no haguessin estat ferides per res que coneguem nosaltres.

Senador Calder: I el robot? Què hi diu el robot?

Doctor Benet: També és un cas digne de consideració. Porta quinze memòries programades i tot ell funciona d'una manera òptima, no ha sofert cap avaria. Però a cada pregunta delicada que li fem respon amb una mateixa frase, tretteñera, constant: "Sense comentaris", diu. És la clau que li havíem instal·lat per si arribava a la frontera dels nostres coneixements i percepcions.

Es produí un breu silenci. El senador Calder es va allisar els cabells, amb el posat de fer evident que no volia perdre els nervis de vista. Tot seguit, preguntà:

—Suposo, doctor Benet, que heu somtès tota la informació o desinformació que teniu als ordinadors. En realitat no ho suposo, sinó que tinc l'obligació de donar-ho per segur...

Doctor Benet: És clar que sí! Hem passat les dades, les que siguin, les que teníem, per les quatre centrals més importants del país, i després les hem reunides en el gran complex de Vermont.

El doctor butxaquejà i va treure uns papers. "Porto el resultat aquí", digué. "Voleu que ho llegeixi?"

Senador Calder: I tant! Ens en morim de ganes.

Doctor Benet (tot encavalcant-se les ulleres): És una llista llarga i monòtona. Vet-la ací: "Indefinible, inenarrable, indescriptible, indicible, inexplicable, incomprendible, increïble, indemostrable, indiscernible, inanalitzable, inconvenible, inapreciable..." Hi ha tota una restellera de mots amb el prefix In. Continuo?

Senador Calder (amb un to de veu com si es rendís a la fatalitat): No, no. Pel que es veu, podem comunicar triomfalment al món que hem descobert una cosa enorme (enorme? cosa?) que no es deixa retratar ni explicar. L'extraordinari Planeta In, com si diguéssim. Oi?

Doctor Benet: No sabem pas si es tracta d'un planeta. Però sigui el que sigui, com que ho hem de situar al mapa celeste, el prefix In em sembla adequat. És una troballa, senador, i us felicito en nom de tot l'equip. L'únic acord en ferm que prengueren aleshores (a part d'aquest d'aprovar el nom), fou que el tinent Farragut ja podia tornar a casa quan volgués. Com que no sabia res, no significava cap perill per a la seguretat de la nació.

Ja començaven a desfilar, cadascú a casa seva, quan el tinent Farragut es va alçar de la cadira i demanà la paraula, amb un trasbalsament de tota la figura. Era alt, figurava en l'equip de bàsquet de la seva unitat, i el cas és que els va impressionar prou perquè es tornessin a assegurar.

Trasmudat, solemne, el jove astronauta digué:

—Proposo la creació d'un Cos de Poetes de l'Armada, amb el càrrec de capità en amunt. Si mai em torneu a engegar, agrairé molt que a més de les rates de laboratori, dels simis i els robots, em proporcioneu la companyia d'un inventor de paraules. No em sentiré tan desemparat a la tornada...

"Ah!", va dir-se a si mateix i en veu baixa el senador Calder, que era home d'algunes lectures. "Doncs mira, no és tan atapeït com podria semblar, aquest jove."

En un moment de més calma, el senador ho hauria aprofitat per a una arenga electoralista. Però s'acostava l'hora de sopar i tenia gana.

—M'ho apunto, tinent Farragut—digué—. Ho estudiarem en una propera oportunitat.

I es va suspendre la sessió, fins al dijous següent.

dibuixos: ©J. Riu Serra

J. Riu i Serra (Molins de Rei, 1921) és escultor. Fou becat l'any 1952 per l'Institut Francès per a ampliar estudis a París. És professor d'escultura a l'Escola

Massana de Barcelona, ha realitzat nombroses exposicions individuals d'escultura, dibuixi gravat; ha pres part

en nombrosíssimes exposicions col·lectives; té obres en llocs públics de Barcelona. Avui, col·labora a (ciència) il·lustrant el conte de Pere Calders.